

Sebastijan Pregelj: *Leta milosti*. Novo mesto: Založba Goga, 2004.

Kdo obeša mumificirana otroška trupelca pod stropove slovenskih cerkev? Kdo iztrga srce samomorilcu? Zakaj patra na begu iz psihiatrične bolnice raztrgajo volkovi in nergaški upokojenki zrasteta dva kačja jezika?

Možnih krivcev je več: udba, rimsko-katoliška cerkev, nebeška vojska ... Bralca novi roman Sebastijana Preglja vsekakor preseneti. Poznamo ga po treh zbirkah kratkih zgodb. Prvi so bili *Burkači*, *skrunilci in krivoprisežniki*, nato *Cirilina roža* in v obeh se je avtor vračal k že pozabljenemu žanru – vaški povesti, začinjeni s fantastiko. Sledila je njegova najboljša zbirka kratke proze – *Svinje brez biserov*, ki je v celoti umeščena v predmestni blok, mentaliteta njegovih prebivalcev pa niha med ruralno in delavsko. Pregljevski junak, kot smo ga v teh knjigah spoznali, je človek z roba, ki se bori predvsem za svoje preživetje, transcendenco najde v poganskih šegah in vražah, njegov govor pa je poln klišejev in banalnosti. A že v teh delih se je pripoved bolj kot s psihološkimi portreti ukvarjala z zgodbo, v središču katere je pogosto stal fantastičen element (lutka, ki oživi, enonoga balecina, vampir, angeli ...). Podobna, a bistveno bolj kompleksna, je struktura romana *Leta milosti*. Središčni fantastični motiv je vzet iz Prve Mojzesove knjige, ki govori o zahajanju božjih sinov k človeškim hčerkam, te naj bi potem rodile velike može junake, ki živijo sto dvajset let. Pregljeva variacija teme je do križancev med bogovi in ljudmi manj prijazna. Pri njem se z dekleti družijo angeli desetega, najnižjega reda, Bog pa na tovrstne zveze še zdaleč ne gleda dobrohotno.

Začetek romana je precej nenavaden: čistilka najde na tleh v cerkvi otroške prste, ki so odpadli kipcem angelčkov. Restavrador kipce odnese v laboratorij in izkaže se, da gre za prava trupelca otrok angelov in ljudi, ki so jih pobili Božji odposlanci, da bi preprečili mešanje med človeškim in božjim svetom. Zakaj

slaven restavrator ne loči mumificiranega trupla od lesenega kipca, žal ni razloženo. Zgodba se dogaja na treh časovnih in dveh ontoloških ravneh. Dve sta ravni naravnega: zgodba se začne v 21. stoletju, ko so odkrita trupleca, Cerkev se krepí, policija pa še vedno sodeluje z bivšimi udbaši. Nato se zgodba premakne v 18. stoletje, v čas, ko se gradi Gruberjev kanal, Ljubljano obišče papež, začne pa se tudi ljubezen med vaško lepotico Agato (aluzija na Visoško kroniko?) in angelom Matejem. Ves čas je navzoča tudi raven nadnaravnega, brezčasnega. V brezčasu se srečujeta zaljubljenca, ko ju preganjajo na Zemlji. Hkrati iz brezčasje prehajajo na Zemljo božji in peklenski odposlanci, ob njih pa srečamo tudi pojave in bitja iz poganskih verovanj vaščanov (recimo povodnega moža).

Kljub nerodnemu začetku zgodbe se Pregelj bralcu odkupi z zgodovinsko fresko Ljubljane in okolice v 18. stoletju, na sceni pa je tudi nekaj uspešnih predmestnih likov (kot na primer čistilka Franciška in zaljubljeni udbovec Kozma Breclj). S svojo gotško atmosfero, polno krvi in nerazrešenih mračnih skrivnosti, nas roman spomni na fantastiko v Poevem slogu. Vsaj v delu zgodbe, ki se vrača v 18. stoletje, se avtor bliža magičnemu realizmu. Tako se noben vaščan ne čudi dejstvu, da v njihovem potoku živi povodni mož: magično je del realnega. Lahko bi rekli tudi, da gre za detektivsko zgodbo, a je daleč od klasične detektivke – oseba glavnega detektiva se večkrat menja. Še najlažje bi dali *Letom milosti* nalepko roman paranoje oz. teorije zarote. Vsak mimogrede navržen motiv se namreč izkaže za delček nepreglednega mozaika. Kljub temu, da srečamo široko pahljačo različnih likov, na koncu ugotovimo, da so vsi od arhitekta Gruberja do padlih angelov, med sabo povezani. Zdi se, kot bi roman hotel odgovoriti na tezo, zastavljeno v *Foucaultovem nihalu*, verjetno najuspešnejšem postmodernističnem romanu zarote: "Družbena teorija zarote ... je posledica slabljenja odnosa z Bogom in vprašanja, ki iz tega sledi: 'Kdo zavzema njegovo mesto?'" V *Letih milosti* sicer prevladuje krščanska mitologija, a Bog se pravzaprav sploh ne omenja. Srečujemo se le s krilatimi stvori, za katere je včasih težko reči, ali so prileteli iz nebes ali iz pekla. V ozadju zarote bi torej lahko bil ta precej mračni srednjeveško-krščanski bestiarij; prav tako pa je mogoče, da vleče niti velike zarote sama Cerkev. Preglja seveda ne moremo primerjati z Umberto Ecom, ki piše romane o romanih; od postmodernističnih metafizijskih igríc je precej oddaljen. Ko govorimo o angelih in teorijah zarote, pa seveda ne moremo mimo uspešnic Dana Browna (*Da Vincijeva šifra, Angeli in demoni*). A kljub temu, da se kažejo določene motivne podobnosti, Pregelj v nasprotju z Danom Brownom ne razkrije vzvodov, ki vrtijo naš svet. Morda se po vzoru postmodernistov le nekoliko poigra z bralčevim horizontom pričakovanja. Čeprav to ves čas nekako pričakujemo, končnega odgovora na vprašanje o nastanku veselja (ki bi nam mimogrede pokazalo še na storilce krvavih dejanj) pri Preglju ne boste našli. Smo pa ves čas v stanju paranoje. Tako bralec kot liki iščejo vsaj drobce povezav med nenavadnimi dogodki, a se (tako kot pri Ecu) na koncu izkaže, da gre za napuh človekovega intelekta, ki si umišlja, da lahko spozna veliki Načrt.

Sebastjan Pregelj je s tem romanom dokazal, da je spreten pripovedovalec, ki si je upal zastaviti naratološko zelo kompleksen roman. Ne moremo pa se znebiti občutka, da se v približno dvesto strani dolgem romanu nabere kar preveč oseb in stranskih zgodb in da bi romanu samo koristilo, če bi kakšno epizodo izpustil ali pa dodal kakšno stran in tako naredil tekst bolj zračen. Avtor je uspešen tudi kadar se dotika metafizičnih vprašanj časa in ljubezni. Oguljena metafora "ljubezen je brezčasna", se v romanu realizira v lahkotnem skakljanju med stoletji. "Kdor ujame čas [...] ima eno samo noč dovolj," pravi Pregelj.